

◆ VIKERKAAR ◆

25. JAANUAR

1924.

III AASTAKÄIK

Ülevaade

Eesti keelel ilmunud paremate noorsookirjanduse väljaannete kohta.

- Mark Twain. Prints ja kerjus. Romaan. Piltidega. Tõlkinud A. Oras. „Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisuse“ kirjastusel. 1923 a.
- W. Bonsels. Mesilane Maaaja. Romaan. Tõlkinud R. Roht. Illustreerinud kunstn. E. Järv. „Eesti Kirjanduse Seltsi“ väljaanne. 1923 a.
- Chateaubriand. Atala. Jutt Ameerika rohtlaantest. Tõlkinud K. Martinson. Piltidega. „Eesti Kirjanduse Seltsi“ kirjastus. 1923 a.
- M. de Cervantes. Don Quijote. Noorsoole ümber jutustanud H. Jansen. A. Org'i kirj. 1923 a.
- F. Cooper. Nahksuka jutud. I. Indiaanlaste lugudest. Piltidega. „Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisus“. 1923 a.
- Gizyk, v. Paul. Omal jõul edasi. Juhatused karakteri arendamiseks. Tõlkinud G. E. Luiga. „Tall. E. K.-Ühis.“ 1923 a.
- F. H. Burnett. Väike lord Fauntleroy. Tõlkinud Della Roos. A. Org'i kirj. 1923 a.
- E. T. A. Hoffmann. Aamissepa-meister Martin ja tema sellid. Jutt. Tõlk. A. Oras. „E. Kirj. Selts“. 1923 a.
- Livingstone'i elu, reisid ja maadeteadlised leidused. Biograafia. Eestistanud L. Ibrus. A. Org'i kirj. 1923 a.
- Z. Topelius. Velskeri jutustused. I. osa. Gustav Adolfi sõjakäikudest. Piltidega. Tõlk. E. Raudsepp. „Eesti Kirj. Selts“. 1923 a.
- Mark Twain. Tom Sawyeri juhtumised. Tõlkinud J. Sakk. A. Org'i kirj. 1923 a.
- Frithjof. Skandinaavia Kalevipoeg. Noorsoole jutustanud P. Grünfeldt. „Tall. Eesti Kirj.-Ühis.“ 1923 a.
- Sven Hedin. Poolusest pooluseni. I. osa: Põhjanabale. Tõlk. H. Valma. „Tall. E. Kirj.-Ühis.“ 1923 a.
- Selma Lagerlöf. Vagajutud Kristusest. Tõlkinud H. Raudsepp. A. Org'i kirj. 1923 a.
- Anderseni muinasjutud. Piltidega. Tõlk. J. Peterson. „Kooli“ kirj. 1922 a.
- Tuhat-üks ööd. Hommikumaa muinasjutud. Tõlkinud H. Oras. Piltidega. Teine trükk. „Kooli“ kirjastus. 1922 a.
- Greeka muinaskangelased. Eestistanud Anna Haava. Teine trükk. „Kooli“ kirjastus. 1922 a.
- Jonathan Swift. Gulliveri reisid. Tõlk. H. Jansen. A. Org'i kirj. 1923 a.
- Rooma muinaskangelased. Eestistanud Anna Haava. Teine trükk. „Kooli“ kirjastus. 1922 a.
- Eesti ennemuistsed jutud. Piltidega. Kogunud ja trükki toimetanud M. J. Eisen. Teine trükk. G. Roht'i kirj. 1921 a.
- Z. Topelius. Jäähiiglane. Tõlkinud M. Küla. K. A. Hindrey joonistustega. „Tall. Eesti Kirj.-Ühisus“. 1922 a.
- L. A. Tsharskaja. Vürstitar Dshavaha õhtud. Kaukasuse lood. „Kooli“ kirjastus. 1921 a.
- Fridtjof Nansen. Öös ja jääs. Ekspeditsioon poolusele 1893—1896 a. Tõlkinud Lilli Ibrus. A. Org'i kirj. 1923 a.
- Asgard. Skandinaavlaste muinaslood. Eestistanud A. Kann. „Tall. Eesti Kirj.-Ühisus“. 1922 a.
- G. Galina. Väiksed rõõmud ja mured. Muinasjutud. Vene keelest E. Jõgi. „Tall. E. K.-Ühisus“. 1923 a.

Nr. 4. Vastutav toimetaja: M. Nurmik. 1924.

Tegevad toimetajad: A. Oengo-Johanson ja J. Neggo-Vössokotsky.

Väljaandja: Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisus.

Toimetus ja talitus: Tallinn, Pikk tän. 2 (Päevaleht). Kõnetr. 17-96. Toimetuse kõnetunnid teisipäeviti, neljapäeviti ja reedeti kella 2—3.

Tellimisi võtavad vastu kõik postkontorid ja „Päevalehe“ tellimiste vastuvõtjad.

Tellimishind: kuus postiga 60 mk., veerandaastas 180 mk., poolaastas 360 mk., aastas 720 mk.

Üksik number 15 mk.

RAAMAT NÕUANDJANA ÜLESPÜÜDJALE INIMESELE.

O. Swett Mardeni ainetel —II—

Elu kõrgemaid ideaale ning eeskujude annab meile kõige rohkem suurte, kõrgevaimliste inimeste elu tundmine, mida omame nende eluloo kirjelduste lugemise kaudu. Väljas maailmas pean ma leppima tühja seltskonnaga; omas toas võin ma aga esile kutsuda suurimad vaimud ja ennast neist õpetada lasta.

Lõige tähtsam, mida lugemine anda võib ja andma peab, on teadlikkus selles, mis meie juba omame. Selleks on raamatud, mis meid sütitavad, meie iseloomu arendavad ja meie elu juhivad. On olemas raamatuid, mis kogu rahvastele kõrgemaid ideaale andsid ning terve rahva elu pääle mõju avaldasid. Kes jõuab üles lugeda mõjusid, mis tekitanud teatud raamatud üksikute inimeste juures?

Kui meile kasu toob inimestega koos olla, kes meid kaunile tegevusele

virgutavad, kui palju enam ei peaks meie haarama raamatute järelle, mis meid aitavad endid leida. Mõnigi meist teab oma kogemustest, millise ümberlökkamatu ning muutmatu mõju on jätnud raamat, mis tõsiselt kaasa kisub. Tuhanded inimesed on end alles siis leidnud, kui neil mõni raamat on avanud silmad selle nägemiseks, kes nad õige on ja mis annid neis peituvad, — ja see määras nende elule uued sihid ning nad saavutasid tagajärgi, mis nende julgemates unistustes aimamata näisid.

Kui noorus oma vaimu toidab ning

arendab kõigi aegade suurte meeste mõtetega, siis pole talle harilik igapäevaste mõtlemisviis varsi enam küllalt hää ning ta püüab välja kesk-pärasusest ja ihkab kõrgema ja kaunima poole. Päev, mille jooksul meie vähemalt ainustki hääd ja kõrget mõtet pole omandanud, on meile kadunud, sest iga üksik päev on lehekülj meie eluraamatust.

Vaimliseks toiduks võivad luule ning ilukirjanduse kõrval olla veel reisikirjeldused ning raamatud loodusest ja mõtteteadusest, sest need on huvitavad ja ühtlasi ka õpetlikud ning pakuvad väljavaateid lõpmatu avarale teaduste maile.

Kellel võimalus puudub haridust saada kõrgemas õppeasutuses, sellele on raamatud paremaks vahendiks, ja millalgi pole see vahend olnud nii hää ning odav kui tänapäev. Kõigilt aladelt pakutakse meile teadmisi meeldivamal kujul.

On häbi mõelda, et sarnastes oludes ja kesk sarnaseid haridusvõimalusi veel mõni inimene üles kasvab, ilma et omandaks vastavaid teadmisi. Kui palju on lugeda meie ajakirjus seda, mis hulga teadlaste poolt vaevaga kogutud, suuri summe kulutades — ning tänapäev võime seda osta endale mõne marga eest.

Üks New-York'i miljonääridest juhatas võõra läbi oma suurepärasema maja, mis asus linna paremal taval. Sissesääd oli kirjeldamata hiilgav, pildid ning vaibad olid maksnud muinasjutulisi summe — kuid vaevalt oli näha üht raamatut. Otse vastu oli mõelda nende laste õudset elu, kes selles majas pidid üles kas-

vama. Mees sai nähtavasti ka ise sellest aru, öeldes: „Mul on miljonid, aga ma annaksin poole oma varandusest, kui omaksin korraliku hariduse.“

Tänapäev on võimalik omandada lihttöölisel samu raamatuvarasid, mida võisid saada endisel ajal ainult kuningad. Meie ajalehtede, odavate ajakirjade ning raamatute aastasajal ei ole ühtki vabandust, kui keegi oma vaimu ei hari. Kes kehaliselt ja vaimliselt terve on, see võib omada ka teadmisi ja haridust.

Ükski meelelahutus pole nii odav, ükski lõbutsemine nii kestev kui lugemine. Hääd raamatud ei mõju mitte üksi maitse, vaid ka iseloomu pääle; nad õpetavad lugejaid põlgama alatuid lõbusid ning tõstavad neid kõrgemale elu ning mõtete astmele.

On imelik ja ometi tõeline nähtus, et vaeseim poisike, kui ta aga tahab, suuremate teadlaste, riigimeeste, luuletajate ning kirjanikkudega läbikäimisse võib astuda, et vaeseima onni elanikud võivad jälgida maailma sündmusi ja saada täieliku ülevaate inimsoo arenemiskäigust kirjanduse kaudu.

Inglise mõtteteadlane Carlyle ütleb kusagil, et kogu häid raamatuid olla sama palju väärt kui üks kõrgem õppeasutus. Siis on tõesti kahetsusväärne, et inimesed, kes välistel takistustel kõrgemas õppeasutuses haridust saada ei võinud, vähemalt sellest vahendist kinni ei haara.

Ei tarvitse kellegile jutustada, et oled lugenud seda ja seda hääd raamatut, nad on tuntavalt jätnud jäljed

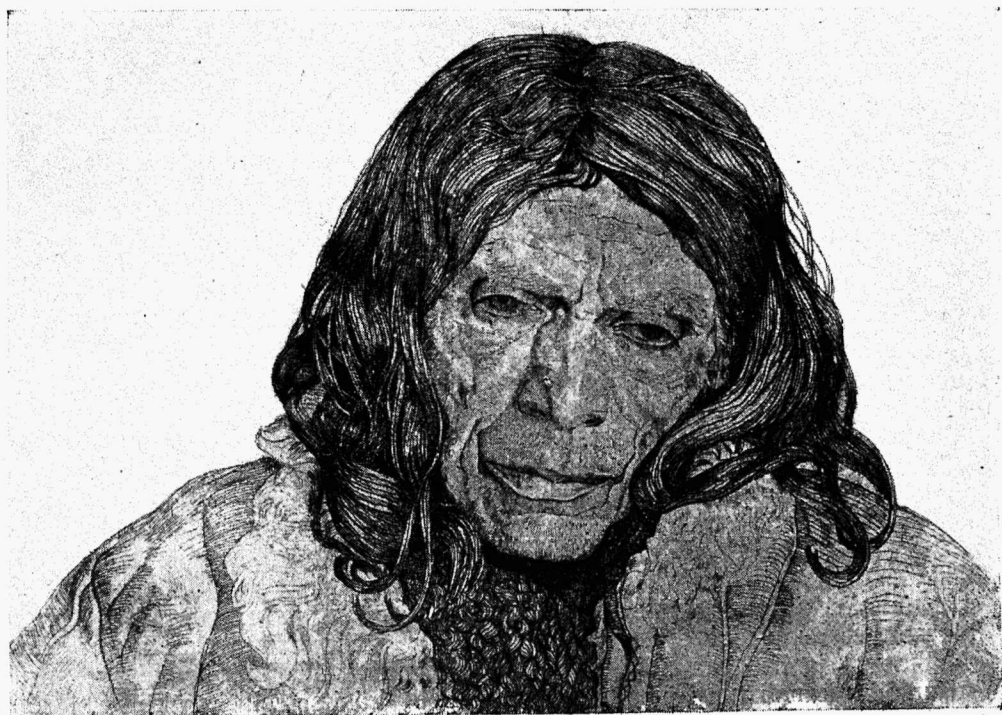
su näosse ja kõnesse; samuti määrgatakse ka ühe inimese väljendusest ja sõnavaesusest otsekohe, kui halvasti ta oma aega on kasutanud.

„Kõigest, mis inimesed saavutavad,“ ütleb Carlyle, „on raamatud imelisemad ja väärtuslisemad. Mis kõik ei ole juba korda saatnud need trükimustega kaetud räbalapaberi veerud, ajalehest kuni piibli!“

Kasulikuid oskusist, mis inimesele omandatav, on raamatute suures mitmekesisuses hulgas leida õigeid ning väärtuslikke ja neist enesele koguda tulusaid teadmisi, kestvat vaimuvara. Iga suurem raamatu-

kogu annab meile tänapäev selleks terve rea nimestikke; need aitavad meid lähemalt raamatutega tutvuneda, millele soe sõprus iseenesest järgneb.

James Freeman Clarke ütleb: „Mis kõik ei ole raamatud maailma kasuks teinud! Nad hoiavad meie lootused elavana, annavad meile uut jõudu ja uut usku, vaigistavad meie valu, kingivad kõrgema elu-aate neile, kelle kodus pole muud, kui tööd ja vaeva, nad kannavad meile ligidale kauged ajad ja maad, loovad uue iluduse ilma ning toovad tõe taevast maa pääle — olgu nad tuhat korda õnnistatud.“

V. Skoczylas. Talupojatüüp Tatrast.
(Eau-forte. Nr. 79).

POOLA GRAAFILISE KUNSTI NÄITUS.

Praegu Toompääl Provintšiaal-muuseumis avatud Poola kunstinäitus võimaldab tutvuneda ühe kujutava kunsti vanema alaga — graafilise kunstiga. Näitusel on esitatud

järgmiselt: võetakse siledaks hõõveldatud puuplate ja kantakse selle pinnale pliatsiga või mõnel teisel teel tarvilik joonistus. Selle järele lõigatakse kõik joonte vahel olev

Vladyslav Skoczylas. „Püha Sebastian“. (Puulõige).

27 kunstnikku üle saja tööga, mis oma tehnika järele jagunevad puulõigeteks, eau-forte'ideks (loe: ofort'ideks) ja litograafiateks.

Puulõike kunsti tunti juba 10. aastasajal Hiinamaal, kus teda raamatutrukimiseks tarvitati, Euroopas jõuti tema kasutamiseni aga alles 15. aastasaja keskpaigas.

Puulõike valmistamine sünnib

pind isesuguste nugaadega sügavamaks, nii et joonistus platel kõrgemaks jääb. Nüüd kaetakse plate trükimustaga ehk värviga ja surutakse käsitsi ehk trükipressi abil paberi vastu, millele platele välja lõigatud joonistus üle kandub. Sarnast joonistust nimetataksegi puulõikeks.

Litograafia ja eau-forte on märk-

Sofia Stankievicz. „Talu“. (Litograafia).

sa hiljem tarvitusele võetud, kuid nende valmistamine sünnib umbes samasugusel teel. Vahe seisab peamiselt ainult selles, et litograafias joonistus nõndanimetatud litograafia kriidi abil isesuguse pehme kivi pääle, eau-forte'is aga nõelaga vaskplate pinnale kantakse ning siis

sääl hapetega neljeefselt ilmutatakse. Selle järele on kivi või vaskplate trükkimiseks valmis.

Sarnasel teel loodud kunstitöid esitabki meile eelnimetatud Poola kunstinäitus. Mõned paremad neist on siinjuures ära trükitud.

MÄLESTUSED ABRAHAM LINCOLNI NOORUSAJAST.

V. M. Thayer.

usameelsem mees, keda tunneb möödunud aastasaja ajalugu, oli Ameerika Ühisriikide president Abraham Lincoln. Väsimata hoole ja püüd- misega tõusis ta lihtsast asuniku pojast oma maa esimeseks meheks ja sellel kohal vabastas ta muu seas ka miljonid neegrirjad Ühisriikides.

Abraham Lincoln sündis 12. veebruaril 1809. aastal Kentucky osariigis. Ta isa, Toomas Lincoln, oli kehv asunik, kes, kirves käes, metsast põldu tegi ja suure jõupingutusega end ja perekonda uudismaal elatas. Veidi paremale järjele jõudes rändas ta 1816. aastal Indianasse, kus sel ajal asunikkudele hinnata hääd maad jagati. Säält siirdus ta 1830. aastal Illinoisi osariiki.

Väikesest poisikesest alates sai Abraham kodu hääks tublisti tööd teha. Igalpool, kus vähegi tema abi tarvitati, pani ta kohe jõudu mõöda käed külge. Suuremaks sirgudes töötas ta sagedasti päevatöölisena naabritaludes. Nii kerkis temast pikk, võimas noormees, kes jaksas teha ükskõik millist kehalist tööd.

Kuid kõigi nende koduste toimingu- gute kõrval ilmus Abrahamis juba varakult eriline teadushimu, kusjuures ta teravat mõistust osutas. Neil aegul polnud Ühisriikide asunik- kudel veel mingit korralikku kooli- õpetust. Suurem jagu neist oskas

vaevalt lugeda, veel vähem kirju- tada. Nii oli lugu ka Abrahami isa- ga. Paar rändajat kooliõpetajat sat- tusid Lincoln pere lähedusse, kus nad ajutise kooli korraldasid. Ühelt õppis Lincoln lugema, teiselt vähe kirjutama. Kogu kooliskäik kestis ainult mõned nädalad. Sellele keh- vale alusele hakkas Lincoln nüüd ise teadmisi ja oskusi rajama. Vaene nagu ta oli, ei suutnud ta omale raamatuid osta, pääle selle polnud asu- nikkude keskel terves ümbruskon- nas ühtki raamatukauplust. Ainsad raamatud Lincoln perekonnas olid piibel, katekismus ja aabits. Esimest luges Lincoln suure hardumusega ja omandas siit kogu eluajaks sisemist tuld. Kuid tal oli palav soov aina juu- re õppida. Ta sai teada, et ühel ehk teisel naabril oli see ja teine raamat, mida ta siis ka laenuks palus. Nii sai ta lugeda Bunyani „Ristiinimese teekonda“, „Washingtoni elulugu“ ja „Robinson Crusoe“. Kord kin- giti talle ka Äsopi valmid. Nende teostega toitist ta lapsepõlve aastatel oma teadusjänu list hinge. Päeval tegi ta agarasti tööd, õhtul luges. Nii juhtus tal kord väike õnnetus. Ta luges õhtul „Washingtoni elulu- gu“ ja magama jäädes pistis raamatu suure seinaprao vahele. Öösel aga tuli kange torm ja vihmavalang. Vesi tungis seinapraost sisse ja leot- tas raamatu trükimusta täiesti laiali. Kui Lincoln hommikul lugu silmas, kurvastas ta selle üle väga. Päälegi

oli ta omanikule lubanud ta raamatut hoolega hoida. Suures kitsikuses läks ta nüüd õnnetusest teadustama ja rüvetunud raamatu eest oma tööjõudu vastutasuks pakkuma. See oli karedaloomuline ja ihnus mees. Loost kuuldes läks ta esiteks üsna julmaks. Kui ta aga kuulis, et Lincoln tahab raamatu hinda tööga tasa teha, rahustus ta ja tundis selle üle isegi häämeelt, sest tal oligi töömeest vaja. Ta pani poisi otra lõikama, kes ka kolm päeva nurisemata ja agaralt põllul töötas, kuigi mõistis, et see raabri poolt oli enam kui kare ümberkäimine, sest igale vähem agarale töömehele oleks sellest odrapõllust viieks päevaks õsuda saanud.

Neljateistkümmet - aastaselt võis Lincoln jälle mõne nädala koolis käia, seekord aga juba parema õpetaja juhatusel, kui olid seda olnud kaks esimest. Muu seas õppis ta nüüd ka arvuteadust. Ta õpetaja imetles tema erilisi vaimuandeid ja ennustas, et sellest õpilasest kord veel midagi suurt tuleb.

Selle järele jätkas Lincoln jälle iseõppimist. Päeval tegi ta rasket kehalist tööd, vabail õhtutundeil aga luges ja kirjutas. Ta aususe ja töövõime pärast hakati talle pakkuma mitmesuguseid töid, mis nõudsid suuremaid teadmisi ja usaldusväärlist isikut. Nii oli ta mõni aeg pisukese purjelka juhiks ja kaupmehe abiliseks, kusjuures ta mõlemas ametis suurepäraselt toime sai. Neil aegul hakkas ta harrastama ka ühiskondlisi ja riiklisi asju ja oli isearanis vaimustatud karskuse aatest. Kirjanduse ja ajalehtede abil kogus

ta neil aladel teadmisi ja edenes silmnähtavalt ka kõnekunstis. Kui ta esines mõnel koosolekul ehk nõupidamisel, äratas ta kõneosavus alati suurt imestust, sest ta kandis oma mõtted suurepärase selgusega ette ja tabas väljendustega otse naelapää pihta.

Kuid pääle anderikkuse ja teadusjahu oli noores Lincolnis veel omadusi, mis ta kõikjal, kus teda tundma õpiti, soovitud ja ammastatud inimeseks tegid. Pääle teadusliku rahuldamise ja edasiõppimise püüete oli ta oma isiku suhtes õige väheste nõudmistega, lihtsa ja alandliku meelega. Ta ei tahtnud kunagi kellelegi liiga teha, vaid nõudis igas asjas erandita õigust. Kus ta märkas riidu ja lahkhelid, püüdis ta vaigistavate sõnadega rahu ja kooskõla saavutada. Kunagi ei tarvitanud ta sääljuures oma tugevaid käsivarsi. Loomadele ei lubanud ta paha teha ega naistega toorelt ümber käia. Kus ta abi tarvitati, aitas ta häämeelil nõu ja teoga. Kuigi oli vaimustatud karsklane, päästis ta kord ühe joobnud mehe, kes tee jalge alt kaotades oli rappa vajunud, kus teda külm oleks võtnud. Lincoln kiskus ta välja ja kandis teda hulk maad seljas, kuni jõudis inimeste eluasemeni. Sarnaste ausameelsete tegudega võitis ta ümbruses ikka suurema lugupidamise ja armastuse.

Jutustan siin veel ühe juhtumise ta noorusajast, mis eriti tabavalt osutab ta ausameelsust ja ühtlasi võimast, mehish iseloomu.

1831. aastal puhkes Ühisriikides lahti niinimetatud „Musta Kulli“ sõ-

da. „Must Kull“ oli vahva ja osav indiaanlaste päalik, kes tõttas ahtis-tama Ühisriikide alla kuuluvat asundust Mississippi jõe kaldal. Mõni aeg enne seda oli talle luba antud oma rahvaga mainitud jõe läänekaldal püsida. Kuid varsi hakkas ta suurt vihavaenu ilmutama ja sõja-

riistus salkadega valgete meeste asunduste päale tungima. Abraham Lincoln oli sel ajal New-Salemi linnas. Illinoisi kuberner kutsus rahvast üles vabatahtlisi väesalke moodustama, mis pidid ühe kuu jooksul punanahkade mässu alla suruma. See üleskutse leidis suurt vastukaja. Abraham Lincoln otsustas ka ühes minna. Selleks ergutas teda „Musta Kulli“ äraandlik ja julm teguviis. Võib olla polnud ka tema seni võitu

saanud lapsepõlves päritud vastu-meelsuse tundest indiaanlaste vastu, kes Kentuckys 1784. aastal ta vana isa salakavalalt surnuks lasksid.

Hulk New-Salemi noormehi järgisid Lincoln eeskujule ja neist moodustus terve väesalk. Ta oli nende seas nii suures lugupidamises, et nad ta üksmeelselt oma päalikuks valisid.

Ühel päeval tuli vana indiaanlane leeri, ütles end olevat valgete sõbra ja andis end nende armu hooleks.

Kuid üks sõdureist hüüdis: „Meie tulime indiaanlaste vastu sõtta ja anname neile nüüd armu asemel külma tina.“

„Laske ta maha, laske ta maha!“ kostsid selle päale ügast küljest hüüded.

„Mässaja! Mässaja!“ karjusid teised.

Indiaanlane ehmus. Oma hädas viskas ta maha peos hoitud kortsunud paberilehe ja palus neid seda lugeda. Päalik Lincoln tõstis selle maast ja nägi nüüd, et see oli kindral Cassi poolt antud tõendus ja kaitsekiri, kus seisis, et seda esildav indiaanlane on aus mees ja valgetele palju hääd teinud.

„Võltsitud paber,“ kuuldus meeste seast.

„Vana metsmees ei tohi meid niinapidi vedada,“ hüüdis üks neist ja tõstis säälsamas ähvardades püssi.

„Tapke ta! Ärge andke talle armu!“ karjus nüüd keegi, kelle ülalpidamine juba enamalt oli Lincolnile meelehärma sünnitanud.

Sõdurid pidasid oma kohuseks indiaanlast tappa ja haarasid püssid kätte. Kapten Lincoln sööstis indiaanlase ette, ajas end sirgeks ja

punanahka oma kehaga varjates hüüdis ta sõduritele:

„Teie ei tohi indiaanlast lasta! Kindral Cassi määrust tuleb täita.“

„Meie tapame ta,“ kuuldus toores hääl.

„Siis peate mu ka maha laskma,“ vastas Lincoln tuliselt, end täie pikusega küürutõmbunud ja väriseva indiaanlase kaitseks käe välja sirutades.

Ta tõsine ja kindel näoilme ja veendumus hääles taltsutas sõdurid. Kuid paljud neist saatsid Lincolni ja indiaanlaste poole vihast välkuvaid pilke ja pomisesid kättemakust. Viimaks hüüdis üks:

„Te olete argpüks, Lincoln.“

See julm süüdistus haavas sügavalt Lincolni enesetunnet ja ta hüüdis:

„Kui teist keegi peab mind argpüksiks, siis astugu kohe mu vastu välja!“

„Te olete tugevam ja võimsam kui ükski meist,“ vastasid mõned.

„Te võite end selle vastu kaitsta: valige omale ise sõjariist,“ ütles Lincoln, kelle igast näoilmeist ja liigutusest paistis meelegindlus. Keegi mees, kes juhitud asja kõrvalt nägema, ütles: „Kunagi ennem pole ta näitunud nii võimsalt ja kartmatult.“ Keegi sõduritest ei usaldanud enam ei Lincolni ega indiaanlase vastu sõrmegi tõsta. Sest ajast päle pole tema nime iialgi enam argpüksini metusega liidetud.

Ses rüseluses oli Lincolni elu samasuguses hädaohus nagu indiaanlasegi oma. Päälikuna oleks Lincoln võinud sõdurid vastuhakkamise eest karistada, kuid see poleks

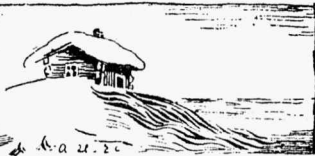
olnud tark tegu, sest need mehed olid õieti ainult nime poolest sõdurid ja tavaline karistus oleks nad teinud leppimatuiks vaenlasiks. Lincoln oskas neid taltsutada isikliku vahvusega. Igatahes oli ta süütu indiaanlase oma vahvusega päästnud.

*

Järgnevate üksikjuhtumiste kirjelduseks Lincolni elust puudub meil siin ruum. Mainime ainult, et ta ikka iseõppimise teel oma teadmisi laiendas. Muu seas õppis ta ka õigusteadust ja omandas nii ikka enam lugupidamist. Ta valiti 1834. aastal Illinoisi osariigi parlamenti ja 1846. a. Ühisriikide kongressi saadikuks. Olles raugematu neegriorjuse vastane, astus ta selles asjas sagedasti kõnelejana üles, kus ilmutas erilist kõneandi. Ka kuulsus kasvas alatasa ja 1860. aastal valiti ta Ühisriikide presidendiks. Sel puhul löid Ühisriikidest lahti lõunapoolsed riigid, kus valitses orjus ja kus taheti seda edaspidigi säilida. Algas verine sõda, mis kestis 1861.—1865. aastani ja lõppes põhjapoolsete Ühisriikide täielise võiduga. Lõunapoolsed riigid liitusid jälle Ühisriikidega ja neegriorjad kuulutati vabaks. Kui Lincoln nüüd lõunapoolsete riikide pealinna Richmondi läks ja sääl poega käekõrval hoides jaltuskäigu ette võttis, oli neegrite rõõm piiritu. Mehed langesid rõõmupisaraid valades ta ette põlvili, naised tõstsid lapsi ta poole üles ja õnnistasid teda. Kuid ju samal aastal kustus suuremeelse Lincolni eluküünal: keegi neegriorjuse pooldaja laskis ta maha. Lincoln oli surses ainult 56-aastane. Sügav ja suur on ta mälestus ühisriiklaste südameis.

Jõulud ühjal karil

Soome keelest M. Roslin-
Kalliola järele.

III.

li 24-as jõulukuu päev. Tuul, mis eelmistel päevadel oli puhunud idast, pöördus nüüd põhja. Valdav oli meri ses suures tormis üksikult karilt

vaadelduna.

Täna polnud sõpradel enam toiduvagi.

Oli õhtupoolik.

Tuli põles ahjus ja tantsides hüplesid lõbusad leegid. Kuid hääletult istusid sõbrad ahjurinnal ja vahtisid üksisilmi tulle, nagu oleksid säält oodanud mingit teadet.

„Vennad,“ algas viimaks Gaabriel, „teate, mis õhtu täna on?“

„Minu pääs on ajaarvamine juba segi läinud,“ ütles Gadolin.

„Kui ei eksi, on jõululaupäeva õhtu,“ arvas Tengström, „ja pühade kingina ootab meid eel — näljasurm.“

Siis hakkas Gaabriel rääkima. Vaimuliku elukutse oli ta valinud omal sisemisel sunnil. Ta jutustas Jeesuse sündimise loo kaugel Homnikumaal ja pööris viimaks palvega jõululapse poole, neid nende hädas aidata. Vaimustatult kõlasid ta sõnad ja vaatamata nälja ja viletsuse pääle, valdas ta südame seletamatu rahutunne.

Eelmistel päevadel oli temagi hinge laskunud midagi udusarnaselt segast. Ta oli võidelnud meeleheite

ja kahtlusega. Kuid nüüd, kus ta mõttes kalli õhtu pääle, valgustas ta hinge jällegi lootuse kiir. Teades, et tänasel õhtul terves kristlikus ilmas miljonid inimesed liigutatud südameil ja hardumuses mõtlevad jõululapse pääle, täitis tedagi pühalik tunne.

„Kuigi meil praegu viletsus varaks,“ ütles ta, „siiski ei suuda uskuda, et tänasel kallil õhtul Jumal meie juures ei oleks.“

Ta algas vana Soome jõululaulu:

„Tule sa, meie abi. . .“ kuid liigutus valdas teda ja ta heitis nurka võrkudele maha, kus nuttis nagu väike laps.

Ka teised said liigutatud ja ühtlasi asus nende hingedesse mingi lohutuse tunne. Siis mindi puhkele.

Kuid nalg ei toonud niipea und. Viimaks aga võttis ometi väsimus ülekaalu.

Kesköö aegu kõlas läbi une Gaabrieli kõrvus, et keegi teda nimepidi hüüab. Ärgates leidis ta seltsilised sügavast unest. Ta püüdis uuesti magama jääda, kuid raske oli see, sest nalg näpistas aina kibedamalt kõhtu ja pääd täitsid kõikisugu nägemused. Viimaks ometi langes ta kergesse unakusse, kus ta pool ärkivil olles uuesti kedagi kuulis hüüdvat:

„Gaabriel, tõuse üles!“

Seekord kõlas hääl juba valjemalt. Ta kargas istukile ja äratas seltsili-

sed. Kuid need polnud teda hüüdnud. Hämmastus valdas teda. Ühtlasi mingist sisemisest sunnist aetult tõusis ta üles ja hakkas veel kord sauna nurki läbi otsima. Põlevat peergu ahju prao vahele pistes, uuris ta hoolega võrkude alust nurka.

„Mis sa otsid?“ imestasid teised.

Ilma, et keegi õieti oleks teadnud, mida nimelt, vastas Gaabriel loomusunniliselt:

„Leiba otsin.“

„Leiba!“ hüüdsid ta seltsilised. „Gaabriel, sa jampsid unes. Oleme kõik kolm need nurgad juba mitmekordselt läbi tuhninud — ei sääli ole midagi.“

Kuid Gaabriel ei kuulanud, vaid hakkas võrke nurgast välja rebima. Sõbrad naerma:

„Nüüd oleme uurimistekonnal.“

Vaatamata nälja pääle, tundus neile see lugu hubaselt.

Gaabriel oli nüüd võrgud keset põrandat tirinud ja raputas nad üks haaval läbi. Kuid midagi ei ilmunud. Siis laskus ta silmapilguks pingile, aga sisemine hääl ütles talle, et miski peab neid päästma. Ja uuesti hakkas ta nurgas kaevama. Võrkude kõrvaldamisega oli see tühjaks saanud ja korruga leidis Gaabriel, et ühe jätkatud põrandalaua ots liigub. Jämedat peergu laua alla surudes kerkis see üles ja all ilmus väike, mustav koobas. Peeruga seda valgustades tõusis Gaabrieli suust rõõmuhüüe. Ta heitis põlvili maha ja tänupisarad voolasid silmist. Teised ruttasid ligi ja leidsid koopast kaks kõvaks kuivanud leiba

ja mõned juurikad, mida kalastajad karilt lahkudes sinna peitnud.

„Vennad, nüüd on ka meil jõuluöö,“ hüüdsid noored kui ühest suust. „Tänu taevale ta imeliku päästmise eest ja asugem maitsvale roale!“

Nende hääledki värisid ootamatust rõõmust.

Nälga kustutades pandi ka ahi jälle küedema, kus siis juurikaid küpsetati. Nüüd alles pääsivad jõululaulud lahti, mis ei lakanud enne koitu. See oli haruldane püha öö nende elus ja vaevalt kunagi enne ja ka pärast seda tundsid nad nii palju rõõmu kui selkorral tormilisest merest piiratud üksikul ja mahajäetud karil.

Vahetähtlalt rauges tuul ja lainte mühin kaljurannas vaibus. Ao ajal oli taevast ju selginud ja mõnigi hiljaksjäänud kahvatu täheke ilmus taevaservale. Hommikul ärgates leidsid sõbrad ranniku libedaks külmanult eest, kuna rohukas-hall veeväli end rahulikult laiutas ulgumere ja kaugelt paistva Soome ranna vahel.

Noored saatsid jõulud lõbusalt mööda. Kõik läbielatud rasked mured ja meeleheide olid kui käega pühitud.

Väljas aga hakkas pakane tööle. Teisel pühapäeval ju võeti jääl proovisõit ette, kuid ei usaldatud veel teele minna. Kolmandal aga viskasid sõbrad reisipaunad selga ja lahkusid karilt. Silmapiiril täies selguses üles kerkivale Soome rannale libedal jääl ikka enam lähemale liueldes, keerutasid nad veel kord tühjale karile ja temal mustavale kalastaja saunale jumalagajätmiseks mütse.

Eesti evang.-luth. kiriku piiskop J. Kukk.
Pühitses 18. jaan. s. a. oma vaimuliku ameti 25-a. juubelit.

KES VÕTAB ESIMESENA VASTU UUT AASTAT?

Üksildast Chatami saart, mis asub kaugel Vaikses ookeanis, võiks nimetada uue aasta sünnipaigaks ja väike salkkond saarel asuvaid inglasi on esimesed uue aasta vastuvõtjad. Asudes peaaegu Greenwichi meridiaani vastu, umbes 40 meripenikoormat Uuest Meremaast ida poole, on see saar valitud kohaks, kus algab päev ja järjekult ka aasta. Chatami saarelt ruttab uus aasta kiirelt väikeste Antipoodi saarte poole, säält Uuele Meremaale, Austraaliasse ja

Aasia kaudu Euroopa, ning on jõudes Inglismaale, Greenwichi meridiaani kohale, täpselt 12 tundi vana. Oma esimese kumarduse teeb uus aasta Briti maaalale, nagu seda uhkusega tunnistavad iseteavad inglased. Lahkudes, lehvib ta oma tervitusi ka Briti maaalale, nimelt Briti Kolumbiale kella 8 paiku uue aasta hommikul, kust ta ruttab üle määratu ookeani oma järeltulija sünnipaiga poole.

Jack London.

II.

Kaika ja hammaste säädus.

Bucki esimene päev Dyea kaldal oli painajalik. Iga tund oli täidetud põrutuste ja üllatustega.

Ta oli korruga rebitud tsivilisatsiooni südamest ja paisatud looduse südamesse. See ei olnud enam laisk, päikesepaisateline elu, kus muud teha ei ole, kui ringi lonkida ja igavust tunda. Siin ei olnud rahu ega puhkust ega ühtegi silmapilku hädahoitust. Kõik oli pahandus ja tegevus, ning iga moment olid elu ja liikmed hädahoitus. Tungiv tarvidus oli siin alati valvel olla, sest need koerad ja inimesed siin ei olnud linnakoerad ja -inimesed. Nad kõik olid metsikud siin, kes ei tunnud teist kui kaika ja hammaste säädust.

Ta ei olnud iialgi näinud, et koe-

rad nii võitlevad, nagu võitlesid need hundisarnased olevused ning esimene juhtumus andis talle unustamata õpetuse. Tõesti, see oli õpetlik juhtumus. Curly oli ohver.

Nad olid laagris moonaladu lähedal, kus ta enda sõbralikul kombel hakkas lähenema klutisele, täiskasvanud hundisarnasele, ainult poole vähemale, koerale. Ei mingisugust hoiatust, ainult hüpe kui välgatus, hammaste metalliline lõgin, niisama väle hüpe tagasi ning Curly nägu oli lõhki silmast lõuani.

See oli hundi võitlusviis: salva- ta ning siis tagasi karata; kuid juhtus rohkem kui see. Kolm-neliküm- mend klutist elukat ruttasid lähedale ja piirasid võitlejad kindla, vaikiva siiruna. Buck ei mõistnud seda vaikist ärritust ega isu, millega

nad keelt limpsasid. Curly tungis kallale vastasele, kes jälle salvas ning kõrvale põikles. Järgmise kallaletungi võttis ta rinnaga vastu ning nii osavasti, et rabas Curly jalust maha. Ta ei pääsnud enam iialgi üles, sest seda näisid ootavatki päältvaatajad. Nad kogunesid ta ümber, urisedes ja haukudes, ning valus kiunuv Curly kadus klutiste kehade hunniku all.

Nii ruttu juhtus see, ning nii ootamata, et Buck jõudis ainult häämmastuda. Ta nägi Spitz'i punast keelt nagu naerdes välja ajavat; ja nägi François't kirvest vibutades koerte hulka kargavat. Kolm meest aitasid kaigastega teda neid laiali kihutada. See ei kestnud kaua. Kaks minutit pääle Curly langemist oli minema aetud viimane kallaletungijaist. Kuid elutult lamas ta verisel kõvakssõtkutud lumel, peaaegu täiesti tükkideks kistud. Mulaat põlvitas ta kõrval ja vandus hirmsasti. See stseen hirmutas Bucki sageli unes. Tähendab, nii oli lugu. Mitte aus mäng. Oled korra langenud, siis on sul ka lõpp. Hüva, ta tahtis ette vaadata, et iialgi ei langeks tema. Spitz ajas jälle keele välja ja naeris, ning sest silmapilgust tundis Buck ta vastu raugematut viha.

Enne kui ta toibus Curly traagilisest surmast, tuli uus pörotus. François rakendas ta külge hulga rihmu ja pandlaid. Sarnaseid riistu oli ta kodus tallipoisse näinud panevat hobustele selga. Ning, nagu ta oli näinud hobuseid töötavat, nii pandi nüüd tema tööle: François't kelgul vedama metsani, mis orgu piiras, ning tagasi põletispuude

koormat. Ehk see veoloomaks tegemine ta autunnet väga haavas, oli ta liig tark, et mässama hakata. Ta paindus selle alla ning tegi mis võis, ehk see kõik küll oli uudis ja võõrastav. François oli vali, nõudis alati sõnakuulmist ning sundis alati selleks piitsa abil, kuna Dave, kes oli vilunud vedaja, igakord Bucki tagant hammustas, kui see eksis. Spitz, ka harjunud vedaja, oli juhiks, ning et ta Buckini ei ulatanud, urises ta vahetevahel üleõla või rebis ta terve oma jõuga õigele teele. Buck õppis kergesti ning kahe kaaslase ja François ühise hoole all tegi märgatavaid edusamme. Enne kui nad saabusid tagasi laagrisse, oskas ta juba peatuda „seisa“ pääle, edasi minna „nõõ“ pääle, kõrvale joosta käänakuil ja rakendusest vaba end hoida, kui koormatud kelk mäest alla neile kannule jooksis.

„Kolm tublit koera,“ ütles François Perrault'le. „See Buck, see veab kui põrguline. Ma õpetasin ta rutem välja kui ühegi teise.“

Pääle lõunat tuli Perrault, kes ruttas oma kirjadega, kahe uue koeraga tagasi. „Billi“ ja „Dsho“ hüüti neid, nad olid vennad ja kaunis klutised mõlemad. Ehk küll ühe ema pojad, erinesid nad teineteisest kui öö ja päev. Billi üks viga oli ta üleliigne hääsüdamlikkus, kuna Dsho oli otse vastand, tusane ja tagasihoidlik, alati urisev ja tagedate silmadega. Buck võttis nad vastu selt-simehelikult, Dave ei pannud tähelegi neid, kuna Spitz katsus läbi kolvida, esiteks üht, siis teist. Billi liputas rahusobitavalt saba, pani jooksu kui nägi, et ei ole kasu sest

rahusobitusest ja kriiskas (ikka rahusobitavalt), kui Spitz'i teravad hambad talle reide vajusid. Kuid niipea kui Spitz Dsho poole pöördus, keeras see jalamaid ringi tema poole, kaelakarvad püsti, kõrvad lingus ja mokad irevil, lõuad lõgisesid vastamisi kui hammustaks ta ja silmad hõõgusid kuratlikult — sõjaka hirmutise kehastus. Nii hirmuäratav oli ta väljanägemine, et Spitz oli sunnitud loobuma ta distsiplineerimisest; et tasuda enda lüüasaamist, tormas Spitz kaitsetu, kiunuva Billi kallale ja jooksutas selle laagri piirini.

Õhtupoole tõi Perrault veel ühe koera, vana klutise, pikakoivalise ja kõhetu, lahingus karastatud näoga ning ühe ainsa silmaga, mis välkus austustäratavast vahvusest. Teda

hüüti Solleks, mis tähendab: Tige. Nagu Dave, ei küsinud ta midagi, ei annud midagi; ning kui ta tasa ja ettevaatlikult nende keskest läbi sammus, jättis isegi Spitz ta rahule. Tal oli üks iseäraldus, mille Buck enda õnnetuseks üles leidis. Ta ei sallinud lähenemist pimedalt poolt. Sarnasest süüteost ei olnud Buckil aimugi ning enda ettevaatamatusest sai ta esmakordselt teada, kui Solleks ümber keeris ja ta öla kondini läbi hammustas kolme tolli pikkuselt. Edasi hoidus Buck alati eemale ta pimedast küljest ning pärast seda ei seganud ükski asi nende sõprust. Ta ainus nähtav soov, — nagu Dave'ilgi, oli — ükski olla; siiski, nagu Buck pärastpoole teada sai, oli mõlemal veel üks elulisem nõue.

(Järgneb).

LOODUSE IMED.

Toimetanud Jursi Sander.

3. Ilmakehad-härjapõlvlased.

„Intra Martem et Jovem novum interposai planetam“ — Marsi ja Juupiteri vahele asetasin ma uue planeedi — ütles omal ajal astronoom Johannes Kepler (1571—1630). Tema, „taevalaotuse säädustaja“, ei leppinud sellega, et planeetide Marsi ja Juupiteri vahel ei leidunud ühtki ilmakeha, nagu üldiselt arvati keskajal.

Ka näis sellele juhtivat n. n. Johann Elert Bode (1747—1828) säädus, mis seisis järgmises:

Kui võrrelda planeetide keskmist kaugust Päikesest, siis võib neist kokku säada järgmise tabeli (sulgudesse on asetatud planeetide õiged keskmised kaugused):

Merkuur	$6 \times 0 + 8 = 8$	(7,8)	milj. p.*)
Veenus	$6 \times 1 + 8 = 14$	(14,6)	„ „
Maakera	$6 \times 2 + 8 = 20$	(20,1)	„ „
Mars	$6 \times 4 + 8 = 32$	(29,4)	„ „
Juupiter	$6 \times 16 + 8 = 104$	(104,8)	„ „
Saturn	$6 \times 32 + 8 = 200$	(192)	„ „
Uraan	$6 \times 64 + 8 = 392$	(387)	„ „

*) Penikoorem = umb. 7,4 klm.

Silmitsedes neid arvusid, näeme neis tõepoolest nagu mingit seaduspärasust, sest iga järgmise planeedi keskmise kauguse määramiseks on vaja arvu 6 kasvatada kaks korda suurema arvuga kui eelmine kord, ainult, Marsist Juupiteri juure üle minnes, on vaja arvu 6 neli korda suurema arvuga kasvatada kui eelmine kord.

Kepleri prohvetlik kuulutus muutus tõeks XIX aastasaja algul. Selle aastasaja esimesel päeval, 1. jaanuaril 1800 a., leidis Palermos Itaalia astronoom Piazzzi juhtumisi Marsi ja Juupiteri vahel ühe uue planeedikese, millele pandi nimeks Ceres. Ent see ei pidanud jääma ainukeseks planeediks Marsi ja Juupiteri vahel, kuna peagi leiti sääl veel kolm väikest planeeti: 28. märtsil 1802 leidis Olbers Bremenis planeedi — Pallase, 1. sept. 1804 leidis Harding Lilienthalis Bremeni juures planeedi — Juuno ning 29. märtsil 1807 jällegi Olbers — Vesta. Nende planeetide keskm. kaugus Päikesest oli Ceresi ja Pallase jaoks 55 miljoni perikoormat, Juuno jaoks 53 ja Vesta jaoks 47, nõnda siis õige lähedal ülalmainitud tabeli puuduva reaga: $6 \times 8 + 8 = 56$ miljoni perikoormat. Neid väikseid planeedikesi, milliste läbimõõt on umbes 300—700 klm., hakati nimetama asteroidideks ehk planetoiidideks. Kuni 1845 a. tunti ainult neid nelja. Ent siis hakati neid sihikindlalt otsima ja pea iga aastaga tõusis nende arv. Iseäranis viimasel ajal, kus nende leidmiseks tarvitatakse pääasjalikult fotograafiat, on nende arv juba tõusnud kuni 1000-deni. Sääljuures on loomulik, et esmalt leiti suuremad asteroidid, kuna viimasel ajal, kus töötatakse tundelikumate aparatuuridega, on hakatud leidma ikka väiksemaid ja väiksemaid. Kõige väiksem seni leitud ilmakehadest, mille ülesleidjaks oli 1900 a. suvel Ameerika Licki tähetorni direktor

James E. Keeler, on poolkilomeetrilise, s. o. 500-meetrilise läbimõõduga.

On see see härjapõlvlaste maailm, millele sattus Gulliver tolles meile tuntud muinasloos? Tõepoolest raske on endale ette kujutada, et säärasel väiksel ilmakehal, mida parajasti võib asetada Tallinna Kadrioru lossi ja Russalka samba vahele, kui ta pinnal üldse leidub mingisugust orgaanilist elu, võiks elutseda mõni

Joonis 1. Planetooid Svea, leitud Max Wolfi poolt Heidelbergis 21. märtsil 1892 a. fotograafia abil. Kuna teised taevakehad ülesvõttel avalduvad suuremate ja väiksemate punktidenä, jätab planetooid — raudtäht jäljena kriipsu.

meiesugune rahvas. See taevakehakeene kaotaks juba tuntavalt oma tasakaalu, kui ta pinnale püstitaksime mõnekordse elumaja.

Selle „maailma“ pind on ainult 785.000 ruutmeetrit, s. o. 0,785 ruutkilomeetrit suur, nii et kogu ta pinnale võiks mahutada ainult mõne keskmise Viljandimaa talu ehk vaevalt poole Tallinna Kadrioru pargist. „Reis ümber maailma“ oleks siin ainult väike mõnus jalutuskäik, — kuna ta ümbermõõt on ainult poolteist kilomeetrit pikk, — ja kestaks umbes 20 minutit.

Kuna igasuguse aine raskus oleb taevakeha külgetõmbavuse suurusel, millel ta asub, on siin iga ke-

ha 13.000 korda kergem kui Maakeral, nagu ümberpöörduvat Päikesel kõik asjad oleksid 27 korda raskemad kui meil. Nagu Päikesel pinnal inimene, kes Maakeral kaalub keskmiselt 150 naela, kaaluks tervelt 4000 naela, ehk 100 puuda, missuguse raskuse tagajärjel ta silmapilk rusudeks kokku vajuks, kui pinnal, kus kõik asjad 6 korda kergemad kui meil, kaaluks ainult 25 naela, nii kaaluks sama inimene meie härjapölvlaste maailmas ainult umb. 0,01 naela ehk $\frac{1}{3}$ loodi. Umbes kümme inimest kokku kaaluksid sääl samapalju kui meil Maakeral üks kanamuna!

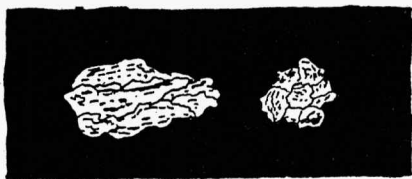
Meiesugusel inimesel oleks sääl raske joosta. Iga sammuga, mis tolle ilma jaoks oleks liig jõurikas ja läbematu, satuks meie hädaohtu kõrgele õhku lennata nagu lind. Kuid viga saaksime sellejuures vaevalt, sest meie ei kukuks sääl niisuguse jõuga alla nagu Maakeral, vaid liugleksime alla vaiksemalt kui udusuleke kõige vaiksema ilmaga. Kahurist lastud kuul ei langeks üldse enam alla, vaid kaoks koguni ruumi, ehk hakkaks pisitillukesel Kuuna alaliselt ümber väikese planeedikese keerlema.

Nagu näeme, oleks see väike taevataht vähe sünnis asukoht meiesugustele inimestele, vaid kõlbaks elamiseks ainult mõnele härjapölvlastele. Ja miks ka mitte?! Tihti naerdakse küll iseteadvalt, kui keegi julgeb avaldada säärast mõtet, ent vaadeldes meie Maakera härjapölvlaste, sipelgate ja mesilaste elu ja olu, nende imestusäratavat riiklist organisatsiooni ja õige tõenäoliseks muutub arvamine, et ka neil võivad olla omad mõtted ja oma arusaamine maailma kohta. nagu inimesel, Maakera kuningal.

Küsimuse päälle, kuidas on tekkinud see väikeste planeetide kari, on praegu alles raske vastata. Tihti on avaldatud arvamist, et nad kõik koos enne on moodustanud ühe ai-

nukesel planeedi, mis koost on lagunenud teise ilmakehaga kokkupörke ehk mingi muu katastroofi tagajärjel. Ent on ka võimalik, et sel ajal, kus gaasilistest massidest kujunesid ilmakehad, mingi välimise takistuse tagajärjel Marsi ja Juupiteri vaheline mass lagunes üksikuiks väiksemaiks massikogudeks, mis igati üksinda omaette kujundas planeedikese. Teiselt poolt on jällegi mitme asteroidi juures tähele pandud perioodilist valguse muutumist, mis lasub oletada, et neil pole korrapärasest kerastast kuju.

Vaadeldes näit. joonistusel kahes seisus kujutatud keha. Vasakul on ta kujutatud küljega ja paremal pool otsaga meie poole. Kui see keha peaks meist eemal asuma ilmaruumis ja Päikesest valgustuna pöörlema ümber oma telje, siis

peaks ta meile paistma vahel heledamana kui Päikesel poole on pööratud ta külg (vasakpoolne seis joonestusel), vahel tumedamana, kui Päikesel poole on pööratud ta terav ots (parempoolne seis joonestusel).

Kui asteroidid oleksid kõik korrapärase kerastast ehitusega, siis peaks nende heledus alati olema ühetasane; nii on siis vastupidine fakt igatahes tõenduseks, et mitte kõigil neist pole korrapärasest kerastast kuju, et nad on purustatud ilmakeha ümberhulkuvad osad.

Üks asteroididest pakub meile veel iseäralist huvi. Ta ei liigu nimelt kui teised alati Marsi ja Juupiteri vahel, vaid rändab suurema osa oma teekonnast Maakera ja Marsi vahelises taevaruumis. Ta nimi on Eros. Päälle Kuu on see

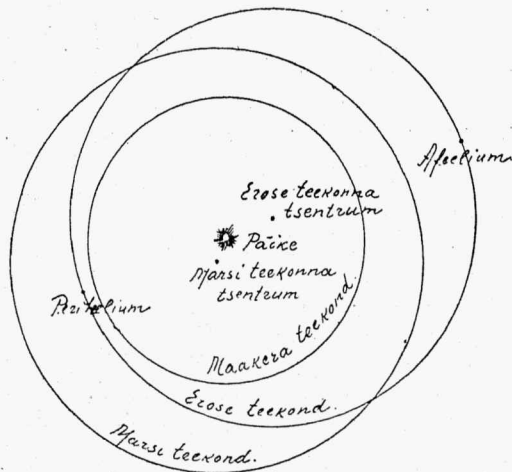
meile kõige lähemale ilmuv ilmakeha. Ta läheneb Maakerale kuni 22 miljoni kilomeetrini. Ta läbimõõt on umb. 50 kilomeetrit. Ta muudab perioodiliselt oma heledust iga $5\frac{1}{4}$ tunni jooksul, mis laseb oletada, et ta selle aja kestes ükskord pöörduv ümber telje ja et ta kuju pole kera-sarnane.

Hiljuti on leitud ka väikseid planeete, mis liiguvad ümber Päikese väljaspool Juupiteri teekonda. Mõned täheteadlased on sellepärast arvamisel, et igalpool Päikese piirkon-

puudu mingi tõeale vastav alus, siis võib jõuda arvamisele, et ka Maakeral kumagi on oma võimupiirkonda kiskunud ühe neist kogumi killuketest, mis vahest hiljem on langenud ta pinnale.

Ent siin jõuame juba targutuste valda, kus kergesti õigust valega võib ühte sulatada päältnäha kindlaks koostuseks.

Üks teine kord kõneleme asjast, et on olemas veel palju väiksemaid ilmakehakesi, kui seni kirjelatud asteroiidid, rusikasuurusi

da kuuluva kogumi ruumis liigub hulk väikseid planeete ja et see kari Marsi ja Juupiteri vahel ei tähenda midagi iseäralist. Ollakse ka arvamisel, et Marsi, Juupiteri ja Saturni väikesed Kuukesed on enne kuulunud Päikese ümber pöörlevate planeedikete hulka, kuid sattudes suurema planeedi piirkonda, on muutunud nende käsuallusteks, kust nad, alati rohkem ja rohkem lähenedes oma käskijale, võivad viimaks langeda suuremale planeedile temaga sulades ühte massi. Vanad, ürgaegsed, suust suhu pärandatud muinaslood kõnelevad, et Maakeral on ennevanasti olnud kaks Kuud, üks suur ja teine väike. Kuna sarnastel vanadel juttudel harilikult kunagi ei

kogumi killukesi, mis miljardidena hulguvad ääretus taeva-aotuses. Nendega võrreldes on Keeleri poolt leitud härjapõlvlane vägev hiiglane. Mõisted „suur“ ja „väike“ ei kõlba looduse vaatlemisel, kui meie välja astume igapäevase elu mõtudest. Nõelasilma mahuvad miljonid bakterid, ja võib endale väga hästi ette kujutada, et säärasel pisitillukesel rusikasuurusel ilmakehakesel elutsevad suured bakteriate rahvad. Neile on see läbi kogumi tormav munakivi vägeva ulatusega taevakeha. Ent inimese silm on liig jämeda ehitusega selleks, et tungida neisse tuhandesse peensustesse ja imedesse, mis vahest leiduks säärases maailmas.

VIHASE HAUKA VANGINA.

Indiaani mäng.

Kirjutanud Anni Svan.

Tõlkinud A. T.

Vihane Haugas. Suur Vaim on pööranud ära pale oma laste poolt. Manito on vihaseks saanud ja haavanud sõjamehe-südan.

Hirmus Hunt. Miks mu vend muretseb. Lättesilm oli ainult tütar. Ta ei või saata oma isa sõjakäikudel ega riputada vaenlaste päänahku oma vöö külge.

Vihane Haugas. Hirmsa Hundi meel ei küüni lugema oma venna südamest. Päälikul oli enne naine. Ta oli armas kui päike, kes valgesse hirvenahka mässituna, läbipaistvail helmeil ehituna astub idast lääne. Ta kõne oli kui metstuvikese kudrutus ja ta silmad selged kui suliseva oja vesi. Manito võttis ta ära pimedasse maailma, kus päike ainult ööseti paistab kahvatuna kui kuu. Lättesilm on oma ema sarnane, ta on armas näha, nagu karastav allikas väsinud jahimehele.

(Indiaanlased istuvad tule ääre ja suitsetavad piipu.)

Vägev Karu. Kärme Kass oli sõduritest kõige vapram. Ta on läinud õndsaliste jahimaile, aga ta vennad ei unusta teda. (Tõuseb ja kisub puust tüki koort.)

Lendav nool. Hävituse tuli oli hävitav kui preerieate põletav leek. Ta hing on kustunud, aga ta suguharuhimustab kättemaksmist. (Kisub puust tüki koort.)

Hirmus Hunt (kisub ka tüki koort). Surm huroonidele.

Nobe Ilves. (Murrab mõned oksad puust.) Nobe Ilves on vandunud, et päästab Lättesilma.

(Viimati tõuseb ka Vihane Haugas ja lööb sõjakirve puusse. Sellepääle üleüldine vägev sõjahüüd.)

Harry (lööb oma pussnoa puu koosse). Mina olen ainult su vang, delavaari-päälik, aga kui lubad, siis

lähen ühes teiega vabastama Lättesilma. Oskan tarvitada noolt, ei ole asjata hulkunud mööda metsi, vibupüss õlal, seitsmeaastasest saadik.

Vihane Haugas. Valge kotkapoeg kõneleb kui mees. Ühinegu ta meiega teekonnale, kui soovib.

III seiklus.

Mets. Tagaseinas kaljukoobas. Harry ja Nobe Ilves tulevad hiilides. Kõnelevad madalal häälel.

Harry. Kas arvad meid jälgil olevat?

Nobe Ilves. Maas olid kolme jala jäljed: noormehe, naise ja tütarlapse omad. Nobe Ilves tunneb Lättesilma mokasiini. Huroonid on ta oma leerist ära viinud, sest nad kardavad delavaaride kallaletungimist. Nad mõtlevad peita teda kuhugi kindlasse peidupaika.

Harry. Mis me nüüd teeme?

Nobe Ilves (heidab ruttu maha, andes Harryle märku sedasama teha).

Harry. Kas kuulsid midagi?

Nobe Ilves (paneב sõrme suule).

(Vaakuv Vares, Noor Panter, Lättesilm tulevad.)

Vaakuv Vares (näitab kaljut). Siin, mu poeg, on koobas, millest Hiiliv Madu, mu võimukas isa kõneles. Sinna paneme kinni delavaarivõsu, kuni huroonid on võitnud tema suguharu ja nülginud ta isa päänaha.

Lättesilm. Pea suu, lobiseja vanamoor. Millalgi ei võida huroonid delavaare.

Vaakuv Vares. Äh-hää, ülbe pääliku tütar! Vihane Haugas otsib

oma tütart, kättemaksuhimu pimes-tab ta silmad, ja ta satub huroonide ülesseatud püüdepaela.

Lättesilm. Vares vaagub, ja mets naerab teda.

Vaakuv Vares (lööb tütarlast). Selle eest saad, ori.

Lättesilm. Ori oled ise, hurooninaine. Mina olen sündinud pääliku majas, ega saa minust millalgi orja.

Noor Panter. Hoopled, delavaaritätar. Mu isa lubas sind mulle vigvami hoidjaks. Ja kui hurooninoormehe meel delavaaride pääle pahaseks saab, naerab ta rõõmu pärast nähes delavaaripääliku tütart orjana tööd tegevat.

Vaakuv Vares. Siin, mu poeg, on niinekõis, seon sellega vangi käed ja viin ta koopasse. Sama teed, kust tulin, lähen leeri tagasi teatama, et vangi on varjul, (seob Lättesilma käed).

Noor Panter. Mine rahus. Mina ja minu nooled peame hoolt vangi eest.

Vaakuv Vares. Jää terveks. (Läheb.)

(Nobe Ilves annab Harryle märku, hakkab roomama läbi rohustiku. Harry läheb ta järele samuti roomates.)

Noor Panter. Kas tahad näha, delavaarori, kuidas huroon lasta oskab? (Haarab noole ja sihhib Lättesilma pihta.)

Lättesilm (halvakspanevalt). Huroon ähvardab, kuid pääliku tütar ei pane ta ähvardusi tähelegi.

(Noor Panter tahab lasta. Harry ja Nobe Ilves tormavad ta kallale. Sün-

nib äge võitlus, viimaks Noor Panter langeb maha.)

Nobe Ilves (paneb oma põlve hurooni rinnale, Harryle). Päästa kõis Lättesilma randmeist. (Harry toob kõie delavaarile, kes seob sellega hurooni käed ja jalad.)

Lättesilm. Nobe Ilves ja mu valge vend on vabastanud pääliku tütre. Ta tänab neid rõõmsalt nagu metsalind omi vabastajaid.

(Nobe Ilves tõmbab noa ning haarab Noore Panteri juustest.)

Harry (kargab ta juure). Mis mõtleb teha mu vapper vend?

Nobe Ilves. Tahan ehtida end võidumärgiga. Või tahab ehk Sinisilmaline Kotkas hurooni päänahka? Nobe Ilves lubab selle temale.

Harry. Ei, ei, Nobe Ilves, ma ei või näha seda. Säasta ta hing, ta on veel noor nagu meigi.

Nobe Ilves. Hugh! Sinisilmaline Kotkas ei kartnud vaenlase kallale tungida, aga nüüd kui huroon on sidemeis, pelgab ta.

Harry. Eksid, Nobe Ilves. Mina ei karda, aga minu Jumal ei taha, et maksame kätte vaenlasile. Mu ema on õpetanud, et peame armastama kõiki inimesi kui oma vendi.

Nobe Ilves. Sinisilmaline Kotkas kõneleb kui naine. Indiaanlased ei mõista ta keelt. Manito tahab julgheid tegusid ja päänahku.

Harry. Suur Vaim ei ole julm. Teie indiaanlased arvate ainult nii.

Lättesilm. Valge venna sõnad kõlavad soojalt kui õhtutuul pääliku tütre kõrvus. (Pöördes Nobeda Ilvese poole.) Kas tahab Nobe Ilves, mu päästja ja vend, teha Lättesilma tahtmist? Jäta huroon ellu, et ta

näeks, et delavaaritütar ei maksa kätte oma vaenlasele.

Nobe Ilves. Pääliku tütar teab, et Nobe Ilves laulab nagu tema tahab. (Vabastab hurooni sidemeist.) Mine, huroon, ja jutusta oma vendadele, et delavaaril on julgust vabastada oma vaenlast.

Noor Panter (seisab silmapilgu liigutamata.) Ülbe hurooni keel ei nõrgu lausuma tänu delavaarile, aga niikaua kui Noor Panter kannab sõjakirvest, ei unusta ta, et delavaar säästis ta hinge. Ja kus iganes ta kohtab kollanäo või delavaarinaise, sääl kaitseb ta neid. (Läheb.)

(Delavaarisõdurid tulevad teiselt poolt, Vaakuv Vares keskel.)

Vihane Haugas. Mu silmad näevad rõõmsa näo. Tühi maja ei nuta enam oma hoolitsejat taga. Lühikesed olid su vale jäljed, hurooninaine. Mine nüüd tagasi oma leeri, kus liigagi selged märgid delavaaride kallaletungimisest. (Käseb hurooninaist minna. See läheb.)

Härmus Hunt. Enne oleksin tahtnud soomata hurooninaise selga.

Vihane Haugas. Delavaarid ei sõdi naiste vastu. (Harryle.) Sinisilmaline Kotkas on võidelnud ühes delavaaridega. Ta on jaganud vaevad ja hädaohud nendega. Ta ei ole enam vang. Ta jalg on vaba astuma omi radu.

Harry. Tänan, vägev päälik. Arvasin küll, et Vihane Haugas ei taha pidada vangina noormeest, kelle mõtted on sõbralikud delavaaride vastu. Tänan sind ja palun ainult, et annaksid oma meestest mõne mulle teejuhiks, sest muidu ei oska ma läbi metsa koju minna.

Lättesilm. Valge vend on tüdinenud delavaariõest. Ta jätab punased vennad ja ruttab kollanägude juure.

Nobe Ilves. Kas Sinisilmaline Kotkas ei taha käia jahil ühes delavaaridega? Nobe Ilves on alati ta truud vend ja jahiseltsiline.

Harry. Kahjutundel jätan teid, Lättesilm ja Nobe Ilves, aga mul on kodus isa ja ema, kes arvatavasti praegugi mind nuttes taga leinavad. Ometi ei unusta ma millalgi oma punast venda ja õde. Ja kindlasti me veel tabame üksteist, kui Nobedast

Ilvesest on sirgunud vapper delavaarisõdur ning minust tubli hirvepüüdja. Ja siis me üheskoos peame hoolt sellest, et hurooni-lurjused metsades oma meelt mööda ei talitaks.

Vihane Haugas. Mine, kollanägu, ja niikaua kui delavaarid istuvad tule ääres olnud asju mälestes, jutustavad nad ka Sinisilmalisest Kotkast, kes oli delavaaride vang, vend ning sõber. Nobe Ilves ja Vägev Karu juhtigu sind su vigvammi. (Harry, Nobe Ilves ja Vägev Karu lähevad.)

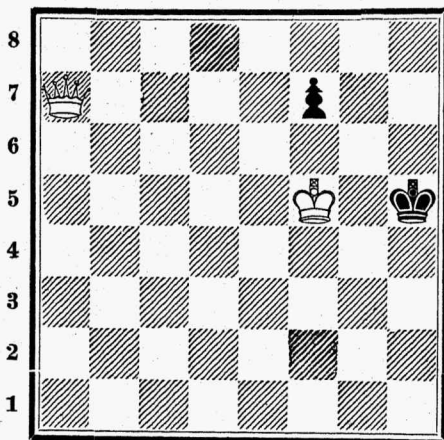
(Lõpp.)

M A L E.

Ülesanne nr. 5.

Kokku säändnud M. Ehrenpreis.

A B C D E F G H

Valged.

Valged algavad ja annavad matt kahe sammuga!

Valged: K f5, L a7.

Mustad: K h5, S f7.

Ülesanne nr. 1 lahendus:

Valged. Mustad.

1. O g1 — h2. Ükskõik.
2. O h2 — e5 annab matt.

Ülesanne nr. 2 lahendus:

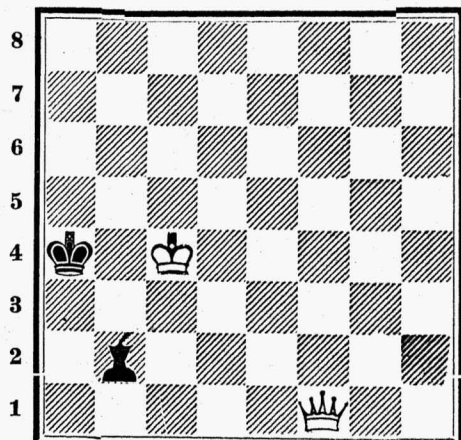
Valged. Mustad.

1. R g2 — e3 + K d5 : e4,
2. K d1 — e1, K e4 : e3
3. L f6 — e5 annab matt.

Ülesanne nr. 6.

Kokku säändnud E. Ferber.

A B C D E F G H

Valged.

Valged algavad ja annavad matt kahe sammuga.

Valged: K c4, L f1.

Mustad: K a4, O b2.

Õieti on lahendanud: Martin Villemson (Pärnust).

Õiged lahendused mõlema ülesande kohta saatsid: Oskar Tedder — Tallinnast, Helmut Kärdi — Tallinnast, M. Meinsi, Läänemaa Õpetajate Seminaar.

Trükkivead.

Ülesandes nr. 3 peab g6 ruudul valge lipp olema. Ülesandes nr. 4 peab h2 ruudul valge odamees olema.